

3-3-22

ལེའུ་ཉེར་གཉིས་པ། འབྲུགས་ཚད་གསོ་བ།

ГЛАВА 22 ЛЕЧЕНИЕ ЖАРА ТРУГ

དེ་ནས་དྲང་ཚོང་རིག་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ། དྲང་ཚོང་ཡིད་ལས་སྐྱེས་ཀྱིས་འདི་སྐད་ཞུས། འབྲུགས་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་ངོ་བོ་
དང་། ཚེ་བ་འབྲུགས་པའི་མིང་དུ་ཅི་ཕྱིར་བཏགས། དབྱེ་བ་རྟགས་དང་བཙུགས་ཐབས་བཤད་དུ་གསོལ། །

Then Sage Yidlay Kye made this request to Sage Rigpai Yeshe, “What are the causes, conditions, nature, classification, signs and symptoms, and treatment methods of ‘*kh rugs* (disturbed hot disorder)? Why is it called “disturbed hot disorder”? Please explain.”

Затем мудрец-риши Йиле Кье (*yid las skyed*) обратился с такими словами к мудрецу-риши Ригпей Еше (*rig pa'i ye shes*): «Каковы же причины, условия, природа так называемого «труг» (*'kh rugs*)? Почему жару труг дано такое название? Каковы его разновидности, их симптомы и методы лечения? Пожалуйста, расскажите!».

དེ་སྐད་ཞུས་པའི་དོན་ལ་ལན་གསུངས་པ། རྒྱ་རྒྱུན་མཁྱིམ་པ་ཚེ་བའི་རང་བཞིན་ལ། །

Having been requested, the Master replied, “The cause of ‘*kh rugs* is hot-natured *mkhris pa*.

На тему этой просьбы был такой ответ: «1 Его причина -- это сама трипа и [присущая ей] природа жара,

དེ་རྒྱུན་དུས་གདོན་ཟས་སྦྱོང་ནས་བཞི་ཡིས། །

The four factors disturb *nyes pa*,

2 А условий четыре категории: сезоны, негативные влияния дон (*gdon*), питание и образ жизни.

ཉེས་པ་འབྱུགས་པས་ཁྲག་ཚད་བསྐྱེད་བྱས་ནས། ལྷུས་བྱངས་ཚ་བས་བསྐྱེད་མྱིར་འབྱུགས་ཞེས་བྱ། །

and this, in turn, raises the heat of blood and burns the bodily constituents. This condition is called '*kh rugs* (disturbed hot disorder).

3 Они возмущают ('*kh rugs*) виновников-ньепа (*nyes pa*), что стимулирует жар крови. Этот жар сжигает ткани тела, поэтому и называется труг ('*kh rugs*).

དབྱེ་བ་རྒྱས་འབྱུགས་སྟོངས་འབྱུགས་འཇམ་འབྱུགས་གསུམ། །

The disorder '*kh rugs* is classified into three types: *rgyas 'kh rugs*, *stongs 'kh rugs*, '*jam 'kh rugs*.

4.1 Он подразделяется на три: развитой труг (*rgyas 'kh rugs*), пустой труг (*stongs 'kh rugs*) и мягкий труг ('*jam 'kh rugs*).

རྒྱས་འབྱུགས་ལྷུས་དུས་རང་བཞིན་ན་སོ་དང་། །ནད་ཁམས་ཁྲག་མཁྲིས་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་ལ། །ཟས་སྒོམ་ཤ་མར་ཆང་སྟགས་
བསྐྱེད་དྲགས་དང་། །སྟོད་ལམ་ལྷུས་དག་དྲག་ཤུལ་ཞེ་སྣང་གིས། །མཁྲིས་འབྱུགས་ཚ་བ་ཁྲག་ལ་རྒྱས་པ་ཡིན། །

The disorder *rgyas 'kh rugs* is a condition in which a hot disorder induces intense heat in blood resulting from disturbed *mkhris pa*. this disturbance is attributed to excessive intake of nutritious foods, such as meat, butter, and *chang*, overexposure to mental and physical activities, and harboring of hatred. It is influenced by factors such as a blood-promoting and *mkhris pa*-promoting location, season, body constitution, age and the nature of the disorder.

4.2.1 Развитой труг (*rgyas 'kh rugs*). У людей в содействующих крови и трипа [обстоятельствах] в местности, сезоне, телосложении, возрасте и области

болезни злоупотребление питательным в еде и напитках, таких как мясо, масло, чанг и так далее, гнев и физическое и речевое перенапряжение в образе жизни возмущают трипа и в крови развивается жар.

སྒྲོང་མཆོག་ལྟུགས་ལྟུང་རང་བཞིན་ན་སྒྲོང་། རྒྱུ་ཁམས་ལ་སྒྲོགས་རྒྱུ་ཤས་ཆེ་བ་ལ། རྒྱུ་ལམ་མུ་ངན་སེམས་ལས་གཉིད་ཆག་དང་། རྩལ་བོ་དཀའ་ལུས་ཤེད་མེད་སྒྲོང་རྒྱུ། ལྷན་དག་དྲག་ཤུལ་རྒྱུ་གྱིས་རྒྱུ་ཁམས་ལྟུགས་། མཁྱིམ་ཚད་སྒྲོས་བ་རྒྱུ་གིས་བྱས་པའོ།

The disease *stongs 'khrugs* is a condition in which *rlung* propels hot-natured *mkhris pa* resulting from disturbed *rlung* and blood. the disturbance is caused by indulgence in certain life activities such as grief, excessive mental activity, sleeplessness, excessive sexual activity, endurance of an ascetic life, and excessive physical and verbal activities on an empty stomach with a weak body. It is influenced by factors such as a *rlung*-promoting location, season, body constitution, age, and nature of the disorder.

4.2.2 Пустой труг (*stongs 'khrugs*). При преобладании лунг в местности, сезоне, телосложении, возрасте, области болезни и так далее, такие условия в образе жизни как горе; умственная деятельность, недосыпание, половая активность, аскеза, физическая и речевая нагрузка на голодный желудок, пока [организм ещё] слаб, возмущают лунг и кровь, что порождает жар трипа, раздуваемый лунг.

འཇམ་ལྟུགས་ལྟུང་རང་བཞིན་ན་སྒྲོང་། རྒྱུ་ཁམས་བད་ཀན་ཅན་ལ་ལྟུགས་རྒྱུ་བ། ཁྲག་མཁྱིམ་ཚ་བ་བད་ཀན་མགོ་མནན་པའོ།

The disease *'jam 'khrugs* is a condition in which *bad kan* suppresses hot-natured blood and *mkhris pa* disorder. It occurs when a disturbed hot disorder is influenced by factors such as a *bad kan*-promoting location, season, body constitution, age, and nature of the disorder.

4.2.3 Мягкий труг (*'jam 'khrugs*). Когда возмущение возникло при содействующих бекен [обстоятельствах] в местности, сезоне, телосложении, возрасте и области болезни, то бекен накрывает голову жара крови и трипа.

དེ་ལ་དང་པོ་རྩུག་པ་དབྱེ་བ་ནི། རྩུག་པ་བཅས་སྒོ་ལྟར་བས་དབྱེ་བ་གསུམ། །

First, *rgyas 'khrugs* can be classified into three types based on the disorder, location, and sputum characteristic.

4.3.1 Из них в первом - развитом труг (*rgyas 'khrugs*) есть три варианта классификации: по виду болезни, вратам вхождения и мокроте.

ནད་རིགས་ཚ་འབྱུགས་ཚ་འགྲམས་ཚ་རིམས་གསུམ། །

The *rgyas 'khrugs* classified based on the disorder is of three types: *tsha 'khrugs*, *tsha 'grams*, and *tsha rims*.

По виду болезней их три: цха-труг (*tsha 'khrugs*), цха-драм (*tsha 'grams*) и цха-рим (*tsha rims*).

ཁྲག་མཁྲིས་འབྱུགས་ཚད་རྒྱང་པ་ཚ་འབྱུགས་ཡིན། དབྱེ་བ་ཚ་རྩུག་ཚ་སྒྲུགས་དུག་ཐབས་གསུམ། །

The *tsha 'khrugs* is a single-natured hot disorder arising from disturbed *mkhris pa* and blood. It is of three types: *tsha rgyas*, *tsha lkugs*, and *dug thabs*.

Простой жар труг крови и трипа -- это цха-труг (*tsha 'khrugs*). У него три подразделения: развитой жар (*tsha rgyas*), стёртый жар цхакуг (*tsha lkugs*) и интоксикация дугтхаб (*dug thabs*).

འབྱུགས་ཚད་འགྲམས་ལ་བརྟེན་པ་ཚ་འགྲམས་ཡིན། དེ་ལ་དབྱེ་བ་ཚ་རྩུགས་གཉིས། །

The *tsha 'grams* is a hot disorder arising from physical injury. It is of two types: *tsha rdol* and *tsha rmugs*.

Жар труг, возникший на основе драм -- это цха-драм (*tsha 'grams*). У него два подразделения: прорыв с жаром - цхадол (*tsha rdol*) и цхамуг (*tsha rmugs*).

འབྲུགས་ཚད་རིམས་དང་བསྐྱབས་པ་ཚ་རིམས་ཡིན། དེ་ལ་གཉན་དང་འདྲ་བའི་ཚ་རིམས་གཉིས། །

The *tsha rims* is a disturbed hot disorder associated with a contagious disorder. It is of two types: *gnyan tsha rims* and *'du ba'i tsha rims*.

Жар труг в сочетании с рим - это цха-рим (*tsha rims*). У него два подразделения: ньен (*gnyan*) и цха-рим создающих сил (*'du ba'i tsha rims*).

དེ་ལྟར་འབྲུགས་རིམས་ནམ་པ་བདུན་དུ་འགྱུར། །

In total, there are seven disturbed hot disorders based on type.

Таким образом насчитывается семь разновидностей труг-рим (*'khrugs rims*).

བབས་སྒོ་སྒོ་སྒྱིང་མཆིན་མཆེར་མཁལ་མ་དང་། མཁྲིས་པ་རྩ་དང་རླུང་ལ་བབས་པ་བརྒྱད། །

The *rgyas 'khrugs* classified according to the location is of eight types: lung, heart, liver, spleen, kidney, gallbladder, channels and *rlung*.

По вратам вхождения их восемь [видов]: лёгких, сердца, печени, селезёнки, почек, желчного пузыря, сосудов, лунг.

ལྷད་པའི་ཁ་དོག་དེ་བཞིན་ཤེས་པར་བྱ། །

The *rgyas 'khrugs* classified according to the color of sputum should be understood as above.

Так же с ними соотносится и цвет мокроты.

དེ་ལྟས་སྦྱི་དང་བྱེ་བྲག་ཀག་དུས་གསུམ། །

The signs and symptoms of *rgyas 'khrugs* are of three types: general, specific, and prognostic.

5.1 В симптоматике есть три [подхода]: в общем, в частности и опасный период.

མྱེ་རྟགས་ཅ་རྒྱུད་སྒྲོམ་དྲག་མཐང་ལ་མགྲོགས། །ཁུ་མདོག་དམར་སེར་དྲི་དྲགས་ཆངས་པ་ཆ། །སྤྱམ་སེར་ཡུན་ཐུང་གཟེར་དྲག་
དགྱེ་དགུ་དཀའ། །དབུགས་ཚོད་ལུང་པ་དམར་སེར་དུད་ལུར་འོང་། །

The general signs and symptoms of *rgyas 'khrugs* are as follows: a thick, strong, taut and fast pulse, reddish yellow urine with a foul smell and thick steam, chills of short duration, severe pain, difficulty bending forward and backward, breathlessness, and expectoration of reddish yellow and sooty sputum.

5.1.1 Общие симптомы. Пульс толстый (*sbom*), сильный (*drag*), твёрдый (*mkhrang*) и быстрый (*mgyogs*). Моча красно-жёлтого цвета, вонючая, с сильным испарением. Будет кратковременный озноб, жестокие боли, сложно сгибаться и разгибаться, дыхание тяжёлое, мокрота красная, жёлтая или цвета сажи.

བྱེ་བྲག་ཚ་རྒྱས་ནད་སྟོབས་རྒྱས་པ་ལ། །དོན་ལ་བབས་ན་གཤིན་ཏུ་གཟེར་བ་དྲག །སྒྲོད་དུ་བབས་ན་མིག་ཁུ་ལུང་པ་སེར། །སྤྱམ་
གཏར་མི་ལེན་པོ་མཆེན་རྩི་མི་བཟོད། །

Specifically, *tsha rgyas* is a fully-developed hot disorder. When it infiltrates into the vital organs, it causes severe pain. Infiltration of this disorder into the vessel organs causes yellowish eyes, urine, and sputum, lack of response to meditation and venesection, and intolerable pain on areas of the stomach and liver when pressed.

5.1.2 В частности, развитой жар (*tsha rgyas*) – это болезнь, развившаяся в полную силу. Если она поразила плотные органы – будут очень сильные жестокие боли. Если поразила полые органы – желтеют глаза, моча и мокрота, лекарства и кровопускания не помогают, [больной] не переносит надавливания на [область] желудка и печени.

ཚ་སྒྲགས་ལྷད་པ་མི་ཐོན་ཐངས་པོར་ལྷ། ཁོགས་ན་དམར་སེར་དྲུ་ཁུ་སྒན་ཅམ་འབྱུང་།།

The *tsha lkugs* causes frequent cough with no expectoration of sputum. If sputum is expelled, it will be reddish yellow or sooty, and pea-sized.

При цхакуг (*tsha lkugs*) будет частый, но непродуктивный кашель, если же [удалось] откашляться – выходят [комочки мокроты] размером с горошину красные, жёлтые, цвета сажи.

དུག་ཐབས་ན་མ་ཐོག་ནས་བཅར་ལ་ཐེབས། ལྷད་པ་དྲུ་ཁུ་ཉུང་བསྐྱེགས་ཁུ་བ་འདྲ། ཁྲོ་མཆིན་ཚ་བས་སྒྲག་ཅིང་འདྲལ་བར་
བྱེད།།

The *dug thabs* causes instant severe effects on the areas of the vulnerable body parts, sooty sputum resembling an infusion of roasted turnip, and suppuration of inflamed lungs and liver due to hot disorders.

При интоксикации дугтахб (*dug thabs*) с самого начала нестерпимые боли при нажатии. Мокрота цвета сажи или подбны отвару жжёной репы. Жар разрушает и разлагает лёгкие и печень.

ཚ་དྲོལ་ལྷད་པ་དམར་སེར་ཁྲག་ཏུ་འབྱུང་། རྩ་ཁ་དྲོལ་ནས་མང་དུ་སྒྲག་ན་འཆེ།།

The *tsha rdol* causes reddish yellow sputum with blood, and may cause death while vomiting large quantity of blood due to severed blood vessels.

При цхадол (*tsha rdol*) будет красно-жёлтая мокрота, в которой появляется кровь. Если будет рвота с большим количеством [крови] из-за разрыва сосудов -- [больной] умрёт.

ཚ་སྒྲགས་དང་པོ་སྒོ་བ་ཁྲག་གིས་རྒྱས། ལྷད་པ་གྲེན་དུ་མ་དྲོལ་དོན་ལ་སྒྲགས། མཇུག་ཏུ་ཕལ་ཆེར་ནྒག་ཏུ་འབྱུར་བ་མང་། དེ་
རྟགས་མགོ་ན་ལུས་སྡེ་དང་ག་འགག་རྟག་ཁྲག་ལུ་ཞིང་སྟོད་རྒྱུངས་གསང་ས་གཟེར།།

The *tsha rmugs* is a condition in which there is initially an accumulation of blood in the lungs without expectoration of sputum. This caused inflammation of the lungs, which finally suppurate in many cases. The disorder causes headache, heaviness of the body, loss of appetite, expectoration of pus and blood, a sensation of pressure exerted on the upper body, and pain at the lung points.

При цхамуг (*tsha rmugs*) вначале в лёгких увеличивается кровь, но мокрота не может прорваться наружу, застаивается в органе, а в конце как правило в большинстве случаев загнивается. Признаками этого будут головные боли, тяжесть в теле, потеря аппетита, кашель с кровью и гноем, распирание в верхней части тела, боли в точках [лёгких] .

འདུ་བའི་ཚ་རིམས་སྤུམ་མེར་བྱེད་པ་དང་། རྩིས་གཞི་མགོ་ན་ཟ་བེ་རིམས་དང་འདྲ། གཟེར་དང་ལུད་པ་སྒོ་ཚར་འབྱུང་བ་
ཡིན།

The '*du ba'i tsha rims* causes symptoms similar to those of *rims* (contagious disease), such as chills, joint pain, headache, and an unclear mind. Other symptoms include severe pain, headache, and an unclear mind. Other symptoms include severe pain and scant sputum discharge.

При цха-рим создающих сил (*'du ba'i tsha rims*) будут озноб, боль в суставах и голове, нарушение сознания – как и при заразном рим (*rims*); а сильная боль и мокрота – появляются из-за жара лёгких.

གཉན་ཚད་རིམས་ནི་གཟེར་བྱུང་ཞེས་བྱ་སྟེ། གཟེར་འཕོ་ལུད་པ་འབྱུར་ཕྱོག་མང་བ་ལ། རྩེ་མཆུ་སྒྱུ་མེར་ལུས་དང་གཤེས་པ་
ཡང་། གཞི་དྲུང་བ་སྤུ་ཕྱོག་ཅིང་ཡམས་ཐབས་འབྱུང་།

The *gnyan tshad rims*, which is generally called *gzer thung*, causes unlocalized pain, frequent changes in the characteristics of sputum, a pale-yellowish tongue and lips a feeling of lightness of the body and mind, less sleep, and raising of the body hair. It is a communicable disease.

Жар ньен-рим (*gnyan tshad rims*) – это так называемая [болезнь] зертхунг (*gzer thung*). В этом случае будут мигрирующие боли, мокрота всё время меняется,

язык и губы – светло-желтые, в теле и сознании – лёгкость, сна мало, пушковые волоски подняты. [Заболевание] легко передаётся.

སྒྱིང་ལ་བབས་ན་མིག་དམར་རྩ་མཆན་གཟེར། ཁྱི་སྐམ་དྲན་པ་མི་གསལ་ལྷ་འཆོལ་སྒྲ། ཁྲོ་ལ་བབས་ན་ལྷ་པ་ནྟག་ཁྲག་
ལ། དཔུང་མིག་སྒྲོག་རྩས་སྟག་དབྱག་བྲང་མདོ་ན། མཆིན་བབས་གཡས་ཀྱི་ཚིབ་ལྟགས་མཆིན་སྟེང་ན། ཤེད་རྩུང་ལངས་
འདོད་བཤུལ་ཤ་ཚུ་བ་ཡིན། མཆེར་བབས་འབྱར་རྩྭ་གས་བཟླ་ཞིང་སྒྲིད་པ་མང་། ཚིབ་བྱང་གཡོན་གཟེར་ལུས་ལ་འབྱུང་རྩུང་
འོང་། མཁལ་བབས་མཁལ་སྒྲིད་ན་ཞིང་དགྲེ་དགྲེ་དགྲེ། རྩ་འབྱུགས་ལུས་སྒྲིད་མིག་དམར་སྒྲ་བ་འཆོར། ཁ་སྐམ་རྩ་འདོད་ཚུ་
བྱང་གེ་བ་ཚ། མཁྲིས་བབས་ཁ་ཁ་ལུས་སེར་སྒྲ་འདབ་རྩུལ། རྩུང་འབྱུགས་ཁ་སྐམ་འཕྱོ་འདར་གཡལ་སྒྲིགས་འབྱུང་། །

Infiltration of the disorder into the heart causes red eyes, pain in the chest and armpits, dryness of the tongue, unclear memory, and disorganized speech. Infiltration of the disorder into the lungs causes discharge of pus and blood in sputum, and pain in the shoulder joints, clavicles, space between the scapulae, and the lower part of the sternum. Infiltration of the disorder into the liver causes pain in the right ribcage and on the surface of the liver, weak body, a desire to stand up, and heaviness of *bshul sha*. Infiltration of the disorder into the spleen causes fixed eyes, frequent sneezing, sharp pain at the left floating ribs, and development of small pimples all over the body. Infiltration of the disorder into the kidneys causes pain in the kidneys and waist area, and difficulty bending forward and backward. Infiltration of the disorder into the channels causes body numbness, red eyes, hoarseness, dry mouth, a craving for the water, a feeling that the tongue is shortened, and sore throat. Infiltration of the disorder into the gallbladder causes a bitter taste in the mouth, yellowing of the body, and sweating from the roots of the hair. A disturbed hot disorder associated with *rlung* causes dry mouth, insanity, tremor, yawning, and hiccupping.

При падении в сердце краснеют глаза, болит в подмышке, сохнет язык, память неясная, речь сумбурная. При падении в лёгкие — [больной] откашливает мокроту с гноем и кровью, болят плечевые суставы, ключицы, между лопатками и внизу грудины. При падении в печень — болит в правом подреберье над печенью, слабость, хочется стоять, тяжесть в мышцах вдоль позвоночника. При падении в селезёнку — глаза выпучены, частое чихание, сильные боли в подреберье слева, по телу появляется мелкая сыпь. При падении в почки — болит поясница и почки, трудно выпрямляться и сгибаться. При труг сосудов тело немеет, глаза краснеют,

голос хрипит, сохнет во рту, хочется воды, язык укорачивается, в глотке жжение. При падении в желчный пузырь — горечь во рту, тело желтеет, потеют корни волос. При труг [в сочетании] с лунг сохнет во рту, будет возбуждение, дрожь, зевота и икота.

ལྷན་རིགས་སྒྲིག་པ་དམར་པོ་སེར་སྒྲིག་དང་། སྒྲིག་ནག་སེའོ་དམར་ཐང་སེར་ལ་དྲངས། སྒྲིག་པོ་སྒྲིག་པ་ཅན་དང་བརྒྱད་དུ་
བརྟག།

нет английского

Различают восемь видов мокроты: белёсая и рыхлая, красная, жёлто-бурая, чёрно-бурая, бордовая, красная и плотная, жёлтая и прозрачная, голубоватая и пенистая.

ཞག་ཀག་སྒྲོ་ཆ་དུག་ཐབས་བདུན་ཡིན་ཏེ། ཀལ་ཞན་རྣམས་དགུ་ཡིན་བཅུ་གཅིག་འདས་འཆོ་མང་།།

Death prognostication for a patient with *tsha rgyas*, *tsha lkugs*, or *dug thabs* is death within a week, and for a patient with other disorders, it is death within nine days. In most cases, a patient with these disorders will survive after eleven days have passed.

5.1.3 Опасный период для жара лёгких и интоксикации дугтхаб (*dug thabs*) это семь дней, в других случаях - девять дней. По прошествии 11 [дней] как правило выздоравливают.

སྒྲོ་བྱ་སྒྲིང་མཆིན་བབས་པ་སྒྲིག་ལ་རྒྱལ། མཆེར་མཁལ་ཉེན་ཆེ་སྒྲོ་མ་མཁྲིས་བབས་འཆོ།།

Infiltration of the disorder into the anterior lung lobes, heart, and liver causes death, infiltration into the spleen and kidney causes a risk of death, and infiltration into the posterior lung lobes and gallbladder does not cause death.

Поражение сыновних долей лёгких (*glo bu*), сердца и печени угрожает жизни, селезёнки и почек - очень опасны, а при поражении материнских долей лёгких (*glo ma*) и желчного пузыря - выздоравливают.

མི་དེ་ནས་ལུས་ཀྱི་སྒྲོ་བས་ཤོར་གཟི་མཛད་ས་ཉམས། ལུང་པ་དུད་ཁུ་གཟེར་ལ་བཅས་སྐྱེད་མེད། དབུགས་ཐུང་ལུང་པ་གསོག་
ཅིང་འདྲེ་ཁ་ཚོད། རྒྱུ་ལྡན་མང་ན་གནད་དུ་བབས་པ་ཡིན། ཞག་ཀག་འདས་ཀྱང་འཚོ་བ་ག་ལ་སྤིང། །

If there are symptoms such as loss of physical strength and radiance, expectoration of sooty sputum, sharp pain, no response to treatment, shortness of breath, sputum accumulation, high susceptibility to *gdon* (evil spirit) influence, and frequent changes in the symptoms soon after the disorder is arrested, it indicates that the disorder has infiltrated into the vulnerable body parts. Therefore, there is no possibility of survival, even though the prognosticated time of death has been exceeded.

Если с самого начала у тела пропадает сила, портился внешний вид, мокрота как сажа, сильные боли, не отзывающиеся на лечение, дыхание короткое, мокрота копится, [больной] одержим духами, состояние изменчивое, значит болезнь поразила уязвимые места. Даже если опасный период пройден, разве можно выжить?

ནད་ལ་ལྡན་མཛུགས་དལ་ལུང་པ་ཁོགས། སྒྲོ་བ་གཟེར་གཟེར་ལུང་ཚ་བ་བཅས་སྐྱེད་ཆེ། འཚོ་བར་ངེས་ཀྱི་ལེ་ལོ་སྤྲོད་ས་ལ་
འཚོས། །

Stability in the condition of the disorder, slow breathing, easy expectoration of sputum, and improvements in the condition of the hot disorder such as pain and sputum through medication and venesection indicate survival of the patient. Hence, one should apply treatment without any delay.

Если состояние меняется мало, дыхание спокойное, мокрота отходит, лекарства и кровопускания хорошо влияют на боли, мокроту и жар – [больной] наверняка поправится, нужно лечить, отбросив лень.

དེ་ནས་སྒྲོང་འབྲུགས་ཚ་སྒྲོངས་བྱང་སྒྲོངས་གཉིས། སྤྱི་རྒྱལ་གཡལ་དང་འདར་དང་གཟེར་བ་འཕྱོ། སྤྱིང་ག་ཤེས་པ་མི་བདེ་
བྱང་རྒྱབ་ན། དང་ག་མི་བདེ་བཅེ་ཞིང་སྤྱུ་མ་སེར་བྱེད། ཁམས་ངན་མགོ་འཁྱུ་རུས་ཚིགས་ན་བ་དང་། ལུང་པ་སྐྱུ་གསོབ་ཐེང་
པོ་ཁོགས་པ་དགའ། །

Then *stong 'khrugs* is of two types: hot-natured and cold-natured. The general symptoms of *stong 'khrugs* are yawning, tremor, unlocalized pain, uncomfortable sensations of the mind and heart, chest and back pain, loss of appetite, skin irritation, chills, depleted bodily constituents, vertigo, joint pain, and difficult expectoration of pale-frontly sputum.

5.2.1 Далее, у пустого трог две вариации: пустой жар (*tsha stong*) и пустой холод (*grang stong*). Общие симптомы: зевота, дрожь, сильные перемещающиеся боли, дискомфорт в области сердца и в уме, болят грудь и спина, аппетит плохой, кожа не переносит прикосновения, озноб, [больной] выглядит плохо, координация нарушена, болят кости и суставы, душит белёсая, рыхлая мокрота, которую трудно откашливать.

ཁྱད་པར་ཆ་སྟོང་སྤྱི་ལོ་མཐོག་ལ། རྩུ་དམར་ལྷུ་བ་ཆེ་ལ་རྩུང་པ་འཛུབ། མིག་དམར་ཅེ་སྐམ་ལུས་ཀྱི་ཕྱི་དྲོད་ཆེ། སྒྲིམ་
དད་ཆེ་ལ་ཟ་བྱེ་ཆལ་ཆོལ་འོང་། །

Specifically, the signs and symptoms of hot-natured *stong 'khrugs* are an empty and fast pulse, reddish urine with large bubbles and thick steam, reddish eyes, dry tongue, increased body heat, excessive thirst, and an unclear and unstable mind.

5.2.2 Частные. При пустом жаре пульс будет пустым (*stong*) и быстрым (*mgyogs*); моча красного цвета с большими пузырями и густым паром. Краснеют глаза, сохнет язык, тело снаружи очень горячее, сильная жажда, сознание нарушено и неустойчиво.

གྲང་སྟོང་སྤྱི་ལོ་མཐོག་ལྷུ་བ་གསོབ། རྩུ་མིག་དམར་ལ་དམ་ཞིང་ལུས་ཤེད་རྩུང་། གཞི་མེད་སྤྱི་ལོ་མཐོག་ལྷུ་བ་
སྐྱུག་ཅེད། །

The signs and symptom of cold-natured *stong 'khrugs* are bluish urine with frothy bubbles, an empty and slow pulse, weak physical strength, lack of sleep, palpitations, sighing, and empty vomiting.

При пустом холоде моча будет голубоватого цвета с рыхлой пеной; пульс – пустым (*stong*) и спокойным (*dal*). Также будут упадок сил, сна нет, сердцебиение, вздохи, пустая рвота.

འཇམ་འབྲུགས་ལུང་པ་མི་གཙང་གཟེར་ཕྱན་འབྱུང་། །རྩ་དང་རྩ་ཡི་ཚ་བ་བགས་ཀྱིས་སྒྲེ། །མདོར་ན་འབྲུགས་ཕྱན་ནད་སྟོབས་
རྩུང་བར་བརྗོད། །

The signs and symptoms of *'jam 'khrugs* are contaminated sputum, mild pain, and pulse and urine indicating gradual development of a hot disorder. In short, *'jam 'khrugs* is considered a mild disorder.

5.3 При мягком труг (*'jam 'khrugs*) будет грязноватая мокрота, боли несильные, в пульсе и моче постепенно нарастают [признаки] жара. В общем говорится, что это незначительное возмущение и сила болезни мала.

བཙོས་པའི་ཐབས་ལ་སྦྱི་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས། །

Treatment methods for disturbed hot disorders are classified into two types: general and specific.

6 В методах лечения есть два [подхода]: в общем и в частности.

སྦྱི་ལ་བཙོས་པའི་རྩུལ་དང་གཉེན་པོ་གཉིས། །

The general treatment is of two types: therapeutic principles and remedial measures.

6.1 В общем - две [категории]: принципы лечения и средства.

བཙོས་རྩུལ་ཚ་འབྲུགས་མཁྲིས་ཐོག་བབས་པའི་བྱིར། །ཞི་སྤྱང་མཁྲིས་པའི་གཉེན་པོས་བཙོས་པ་གཅེས། །

With regard to the therapeutic principles, *tsha 'khrugs* is a condition in which disturbed blood combined with *mkhris pa*. Therefore, it is important to treat this disorder with remedial measures for *mkhris pa*, such as pacifying and evacuating medicines.

6.1.1 Принципы лечения. При цха-труг (*tsha 'khrugs*) возмущение затрагивает трипа, поэтому важно лечить средствами умиротворяющими и вычищающими трипа.

ཚ་འགྲམས་དོན་ལ་བླག་ཚད་རྒྱས་པའི་བྱིར། །ཚ་ཆངས་བསད་ཅིང་རྩ་ནས་དྲང་བ་གཅིས། །

The *tsha 'grams* is a condition in which there is development of blood heat in the vital organs. Therefore, it is important to reduce the steam of heat and withdraw the disorder with venesection.

При цха-драм (*tsha 'grams*) в плотных органах увеличивается жар крови, поэтому важно уничтожать пары жара и выводить его из сосудов.

ཚ་རིམས་མཁྲིས་ཚད་རྒྱས་ལ་བབས་པའི་བྱིར། །ཚ་བ་ལྷོ་བསད་བ་སྤྱར་དབྱུང་བ་གཅིས། །

The *tsha rims* is a condition in which a *mkhris pa*-induced hot disorder affects sweat. Therefore, it is important to eliminate the hot disorder instantly through perspiration.

При цха-рим (*tsha rims*) жар трипа затрагивает пот, поэтому важно уничтожать проявления жара и вытаскивать его через поры.

གཉན་གཟེར་རྩ་སེར་དྲི་མར་བཅས་པའི་བྱིར། །གཉན་པོས་བསད་ཅིང་རྩེས་ལ་སྤྱང་བ་གཅིས། །

The *gnyan gzer* is an infection combined with *chu ser* and excrement; therefore, it is important to treat the infection with remedies and then perform purgation.

При ньен-зер (*gnyan gzer*) [болезнь] идёт вместе с чхусер и нечистотами, поэтому важно уничтожить её [соответствующими] средствами, а затем вычистить.

སྒྲོང་འབྲུགས་ཁྲག་མཁྲིས་རྒྱུ་གིས་འབྱུང་པའི་ཕྱིར། རྒྱུ་བརྒལ་མཁྲིས་ཚད་བསང་ལ་ཚད་རོ་གདོན། །

The *stong 'khrugs* is a condition in which *rlung* propels blood and *mkhris pa*. therefore, subdue *rlung*, eliminate the hot-natured *mkhris pa*, and evacuate the remnant of hot disorder.

При пустом труг (*stong 'khrugs*) лунг раздувает кровь и трипа, поэтому нужно умирять лунг, уничтожать жар трипа и выводить остатки жара.

འཇམ་འབྲུགས་ཚད་འགོ་བད་ཀན་མནན་པའི་ཕྱིར། འཇམ་ལ་ཞི་བས་བཅས་ལ་རྩལ་དུ་དབྱུང་། །

The *'jam 'khrugs* is a condition in which bad kan suppresses the severity of the hot disorder. Therefore, treat it with mild and pacifying remedies and expel the disorder through sweating.

При мягком труг (*'jam 'khrugs*) бекен накрывает голову жара, поэтому его лечат смягчающим и умиротворяющим и вытаскивают с потом.

གཉེན་པོ་སྒྲན་དཔྱད་ཟས་དང་སྦྱོང་ལམ་བཞི། །

The four remedial measured are medicine, external therapies, diet, and lifestyle.

6.1.2 Средств лечения четыре: лекарства, процедуры, питание и образ жизни.

རྒྱས་འབྲུགས་ཚ་བ་རྒྱས་ཕྱིར་སྒྲན་མི་དགོས། ཏིག་ཏ་སྒྲེ་ཏེས་སྦྱུ་རུ་བ་ཤ་ཀ། བསྐོལ་གང་ཐང་གིས་ཁྲག་དབྱེ་མཁྲིས་ཚད་
བསང། རྩེ་རྒྱུ་དུག་འགོ་སྒོད་ཀ་གང་རྒྱས་སྐ། མོད་ནས་ཉིན་ཞག་བསྐྱད་གཏར་བྱངས་ཆེར་དབྱུང་། བྱེ་མ་ག་བྱར་རྒྱལ་སྒོན་
ཟླ་བདུན་དགུ། ཚ་བའི་སྒོ་བས་སྦྱར་བྱངས་བསྐྱེད་བསྐྱད་ལ་བཏང་། རྒྱབས་སུ་རྩལ་དབྱུང་གཟེར་སྒྲིང་བསིལ་བས་བདུག།

The *rgyas 'khrugs*, which is a result of developed hot disorder, does not need to be ripened. Therefore, segregate blood and treat the hot-natured *mkhris pa* with a cooled decoction prepared from *tig ta*, *sle tres*, *skyu ru ra*, and *ba sha ka*. Withdraw a large amount of blood by venesecting *rtse chung*, *drug 'go*, or *snod ka*, whichever is prominent, continuously over two days. Administer powdered compounds of *ga bur*

rgyal blon lnga pa, ga bur rgyal blon bdun pa, ga bur rgyal blon dgu pa continuously at an increasing rate, depending on the severity of the disorder. Induce sweating occasionally and apply a cool compress on the painful area.

При развитии труг (*rgyas 'khrugs*) жар развит, поэтому нет необходимости доводить до созревания. Охлаждённый отвар из *tig ta, sle tres, skyu ru ra, ba sha ka* разделяет кровь и уничтожает жар трипа. Из того из сосудов *rtse chung, drug 'go, snod ka*, который надулся, нужно выпустить большое количество крови, многократно пуская её сутками и постоянно назначать порошки *ga bur rgyal blon lnga pa, ga bur rgyal blon bdun pa, ga bur rgyal blon dgu pa* в соответствии с силой жара в увеличивающейся дозировке. Время от времени - выгонять пот и на [места] боли ставить охлаждающие компрессы.

ཆ་བའི་སྟོབས་རྒྱས་སྦྱང་ཆུང་མཆིན་མཁྱིས་བབས། རྩོད་བྱེད་རྒྱལ་ཚོན་(ཐར་རུ་ལྷུ་ཅ་ཁྲོན་བྱ་ཉིང་ལེན་གསེར་མེ་) ཇི་ཆུར་
སྤར་བས་སྤང་། །ཁ་སྤྱར་ཆ་བ་སྟོབས་རྒྱས་(ལ་ག་བྱར་གི་མི་)བཅོས་བརྟགས་(ལ་ཆ་ལ་གྱར་ཀུམ་)དང་། ཆ་འབྲུགས་མཆིན་
མཁྱིས་གཉིས་ལ་བབས་པ་(ན་བྲག་ཁྱུན་དུག་ཉིང་)དང་། འདྲ་ཁུ་མ་འབྱར་(ག་བྱར་སེ་རུལ་)ཆ་སྤྱགས་ཕྱིར་མ་འདྲོངས་(སྤར་
བྱ་རུ་རྟ་ཆ་ལ་)། ཆ་དོལ་མ་ཆོད་(ན་ཆ་ལ་རྒྱ་སྟེགས་བ་ཤ་ཀ) ཆ་རིམས་མ་འཆུན་བ་(ལ་ཉིག་ཏ་བོང་ང་ག་དུར་)འི། གར་
དགོས་སྤང་དུ་རྒྱལ་ཚོན་ཆེབས་ཁ་བསྤྱར། ཇི་ཆེ་ཁ་དོག་སེར་ན་ནད་ཐོན་ཏྱགས། །ལྷག་གིས་བབས་ལ་ཆ་བ་དག་པར་
སྤང་། །འབྲུས་རྗེས་མི་བདེ་ཤེས་པ་ཟེ་བའམ། འདག་པར་འབྱོངས་ན་བཤལ་རྗེས་བསལ་གྱིས་བཅད། ཟུངས་བཟང་ནད་སྟོབས་
ཆེན་སྤང་བ་བསྤྱར། །སྤན་གཏར་སྟོངས་གྱིས་གཟེར་བྱེར་བཅོས་བརྟགས་ན། བྱར་ཆང་བྱེར་བསྟུ་འདྲེགས་པ་བཀོག་ལ་བསང། །

If the hot disorder, which is fully-developed, does not improve with treatment or infiltrates into the liver and gallbladder, evacuate it with *rgyal blon* compound prepared from (*thar nu, lcum rtse, khron bu, hong len, and gser me*) mixed with urine. To the *rgyal blon* compound, add *ga bur* and *gi wam* to treat fully-developed hot disorders, *tsa la* and *gur kum* to treat an intractable disorder, *brag zhun* and *dug nyung* to treat infiltration of *tsha 'khrugs* into the liver and gallbladder, *ga bur* and *se rul*¹ (нет кусочка английского) to treat untamed *tsha rims*. Yellowish, foul-smelling stools indicate that the disorder has been evacuated; use an inducing agent to evacuate remnants of the hot disorder. After evacuation, if one experiences discomfort and an unclear mind due to depleted bodily constituents, or if the disorder has been evacuated effectively, administer cool-natured

¹ *se rul* is yellowish, decayed soil collected from a dilapidated house

remedies as post-purgation care. Repeat evacuation in patients with strong bodily constituents and a severe disorder. If pain spreads and becomes intractable to medicine, venesection and purgation, assemble the spread pain with *bur chang*; uproot the adhered disorder and then eliminate it.

Жар, развившийся в полную силу и не отзывающийся на лечение, или попавший в печень и желчный пузырь вычищают смешанным с мочой очистительным составом *sbyong byed rgyal blon* из (*thar nu, lcum rtsa, khron bu, hong len, gser me*). Добавками к нему будут: при жаре большой силы -- (*ga bur* и *gi wam*); при залеченном жаре -- (*tsa la* и *gur kum*); при цха-труг (*tsha 'khrugs*), поразившем оба - и печень, и желчный пузырь -- (*brag zhun* и *dug nyung*); если сажевый цвет не меняется -- (*ga bur* и *se rul*); если цхакуг (*tsha lkugs*) не вытаскивается наружу -- (*star bu, ru rta, tsha la*); если не останавливается цхадол (*tsha rdol*) -- (*tsha la, rgya skyegs, ba sha ka*); при цха-рим (*tsha rims*), который не сдаётся -- (*tig ta, bong nga, ga dur*). Если массы с сильным запахом и жёлтого цвета – это признак выхода болезни, подгоняя кнутом, нужно вычистить жар до конца. Если после вычищения [больному] нехорошо, сознание нарушено или вычищение прошло до конца, нужно пресечь прослабление охлаждающим. Если организм крепкий, сила болезни большая, -- повторять вычищение. Если от лекарств, кровопускания и вычищения боли рассеялись и стали запущенными, нужно собрать рассеянное чангом на бурам, отодрать приставшую [болезнь] и уничтожить.

ཁ་ཟས་ཆག་ཆེ་བ་རའི་ཞོ་དར་དང་། ཁུར་མང་སྐྱབས་ཚད་ཚུ་གྲོག་བསྟེན་པར་བྱ། ལན་ཚུ་ཤ་ཆང་ལ་སླགས་ཤིང་བཅུད་
བསྐྱུ།

Recommend a diet including porridge made from fresh barley, curd and buttermilk from the milk of cows and goats, stew made from *skyabs* and *khur mang*, and plain soup. Avoid warm-natured and nutritious foods such as salt, meat, and *chang*.

В питании следует прибегать к каше из дроблёных злаков (*chag tshe*), йогурту и дарва из коровьего и козьего молока, похлёбке из «белого» (*skyabs*) и «чёрного» одуванчика (*khur mang*), мучной болтушке (*chu grog*). А соль, мясо, чанг и подобное согревающее и питательное – ограничить.

སྒྲིབ་ལམ་མེ་དང་ཉི་མ་དྲག་ཤུལ་སྤང་། །བསེར་བྱ་གྲིབ་མ་བསེལ་སར་དལ་བར་བསྐྱེད། །

Avoid overexposure to the heat of fire and sun, and strenuous activities. Recommend relaxing in breezy, shady, and cool areas.

В образе жизни избегать огня, солнца и физического напряжения, находиться в покое в прохладном месте на ветерке, в тени.

དེ་ལྟར་བཅས་རྒྱུ་ཚད་སྒྲོབས་ཅུང་ཟད་ཆག །ཆེ་དལ་ལུད་པ་འགྱུར་ལ་གཟེར་བ་ཆོགས། །དེ་ནས་ཅན་དན་གི་མི་བསེལ་གསུམ་དང་། །ཉིག་ཏུ་བ་ཤ་ཀ་དང་ཀ་ར་སྤྱར། །སྒོ་མང་ཤིང་མངར་འགོགས་དཀའ་སྒར་བྱ་བ་སྤྲོད། །གཟེར་མེད་ལུད་པ་གཙང་ལ་དང་ག་བདེ། །ལུས་དང་ཤེས་པ་ཡང་ལ་སྤྲོད་རྩ་སེང་། །རི་ཐང་མཚམས་སུ་སྒྲིབ་པས་གསར་བཅུད་སྒྲོད། །

After application of these treatments, if the severity of the disorder subsides a bit, the pulse beats slowly, there are changes in the sputum, and the pain lessens, administer a compound prepared from *tsan dan*, *gi wam*, *bsil gsum* (three cool medicines), *tig ta* and *ba sha ka*, and *ka ra* (white sugar). Add *shing mngar* to treat frequent coughing, and *star bu* to treat difficult expectoration of sputum. If this results in pain relief, clear sputum, a good appetite, a light feeling of the body and mind, and mental well-being, it indicates that the disorder has reached its borderline. Hence, one should start giving fresh and nutritious foods.

После такого лечения сила жара слегка спадает, пульс успокаивается, мокрота меняется, проходит боль. Затем готовят состав из *tsan dan*, *gi wam*, *bsil gsum* (три охлаждающих), *tig ta*, *ba sha ka*, с сахаром, к которому при частом кашле добавляют *shing mngar*, а если мокрота отходит трудно – *star bu*. Когда боли исчезли, мокрота стала прозрачной, аппетит – хорошим, тело и ум – лёгкими и болезнь отпустила – это значит, что она пришла на границу горы и равнины и можно разрешать свежее и питательное.

བྱེ་བྲག་རིགས་དང་བབས་སྒོ་ལུད་པ་སྤྱར། །

The specific treatments are applied in accordance with the type of disorder, location of disorder, and color of the sputum.

6.2.1 В частности, [лечение] подбирают в соответствии с видом [болезни], вратами вхождения и мокротой.

ཆ་རྒྱས་དོན་བབས་སྒྲན་གཏར་བསྐྱད་ལ་བཅས། རྩོད་དུ་བབས་ན་བཤལ་ལས་སྟག་བ་མེད། །

Treat infiltration of *tsha rgyas* into the vital organs with medicine and frequent venesection, and infiltration into the vessel organs with purgative therapy, as this is the most suitable treatment for this disorder.

Развитой жар, поразивший плотные органы исцеляют лекарствами и многократным кровопусканием, а при поражении полых органов нет ничего лучше прослабления.

ཆ་སྒྲགས་སྒྲར་བུ་རྒྱ་གཞེས་དང་། རྩ་རྩ་ཆ་ལ་དུད་བ་བྱ་བལ་མ། ཀླ་ར་སྒྲར་ལ་བྱན་སྒྲུངས་གངས་མང་བཏང་། ལཱེར་རྩེད་
མཚན་དཀར་ཆར་བོད་འཇམ་བདུག་དེས་མ་ཐོན་ན་མན་ངག་(སྒྲར་བུ་རྩ་རྩ་ཆ་ལ་རྒྱལ་བོན་)བཤལ་གྱིས་སྦྱང་། །

To treat *tsha lkugs*, prepare a compound from *star bu*, *na ga ge sar*, *ru rta*, *tsha la*, and *dud pa bya bal ma*² mixed with *ka ra* (white sugar), and administer small doses several times. Apply a warm compress prepared from *mtsan dkar* and *tsar bong* to the painful area. If this treatment fails to eliminate the disorder, evacuate it by purgation with *star bu*, *ru rta*, *tsha la* and *rgyal blon*, as per instruction.

При цхакур (*tsha lkugs*) назначают многократно в малой дозировке состав из *star bu*, *na ga ge sar*, *ru rta*, *tsha la*, *dud pa bya bal ma* с сахаром, на место болей ставят тёплый компресс из *mtshan dkar* и *tshar bong*, а если не срабатывает, то вычищают с помощью слабительного *man ngag bshal* из (*star bu*, *ru rta*, *tsha la*, *rgyal blon*).

² *dud pa bya bal ma* is a synonym of *nya chib*

དུག་ཐབས་རྒྱལ་ཐོན་གསུམ་སྤྱར་ཅེ་ཆུང་བསྐྱེལ། །ནད་དང་མཐོན་དབྱེད་སྟོག་ལ་ཐོབ་ཤ་བ། །སྤྱད་མེད་(ག་བྱར་སེ་ཅུལ་ཁུ་
བས་)ཁོང་སྤྱངས་ག་བྱར་(གི་མི་ཅན་དན་བསེ་ཅུ་གྱར་གྱུམ་མི་མཁྱིས་མཚལ་རྟོང་ལེན་ཀ་ར་ག་བྱར་ཐང་གིས་དབུལ་)བརྒྱད་
བ་སྤྱར། །ག་བྱར་སེ་ཅུལ་ཁུ་བ་སྐྱོམ་དུ་བསྐྱེལ། །དུད་ཁུ་ནག་ཏུ་འབྱུར་ན་སྤུབ་པ་ཡིན། །

To treat *dug thabs*, administer *rgyal blon gsum pa* compound, venesect *rtse chung* at the site opposite the pain or in an alternating manner, and apply treatments immediately, as if scrambling for the life against death. If the condition does not improve with this treatment, evacuate the disorder with *ga bur* and *se rul* infusions. Administer *ga bur brgyad pa* compound, comprised of *ga bur*, *gi wam*, *tsan dan dkar po*, *bse ru* (rhinoceros horn), *gur kum*, *mi mkhris*, *mtshal*, *hong len*, and *ka ra* (white sugar) with *ga dur* decoction, and recommend intake of *ga dur* and *se rul* infusion. When these medications transform the sooty sputum into pus, it indicates that the patient will survive.

При интоксикации дугтхаб (*dug thabs*) следует приготовить состав *rgyal blon gsum pa* и прокалывать *rtse chung* на противоположной стороне -- лекарствами и процедурами бороться с болезнью за жизнь. Когда прогресса нет - вычистить изнутри (с помощью *ga dur* и жидкости *se rul*), приготовить состав *ga bur brgyad pa* (из *ga bur*, *gi wam*, *tsan dan dkar po*, *bse ru*, *gur kum*, *mi mkhris*, *mtshal*, *hong len* и сахара, подтапливаемый отваром *ga dur*), утолять жажду жидкостью из *ga dur* и *se rul*. Когда сажевый вид [мокроты] изменится на гной, значит получилось.

ཚ་རྩོལ་གྱར་གྱུམ་དོམ་མཁྱིས་སྤན་མའི་ཕུས། །ཀར་སྤྱར་ཚོས་ཁུས་འཕུལ་ལ་ཆུ་ལྷག་བྲན། །སྤྱག་མ་ཚོད་ན་མན་ངག་(ཚ་ལ་ཚོས་
བ་ཤ་ཀའི་)བཤལ་གྱིས་སྤྱང་། །

To treat *tsha rdol*, administer a compound prepared from *gur kum*, *dom mkhris*, (bear bile) *srn ma*, and *kar* (white sugar) with *tshos* decoction and splash water over the patient's body. If the bleeding does not stop, perform purgation with *tsha la*, *tshos*, *ba sha ka*, as per instruction.

При цхадол (*tsha rdol*) нужно приготовить состав из *gur kum*, *dom mkhris*, *srn ma'i* *pus* и сахара, запивать жидкостью из *tshos*, делать обрызгивания. Если кровь не останавливается - вычищать слабительным согласно наставлениям (*tsha la*, *tshos*, *ba sha ka*).

ཁག་སྒྲུག་སྒྲུ་ཅ་བ་ཤ་ཀ་ཐང་དང་། ཀ་བྱར་(ཅན་དན་གཉིས་ཅུ་གང་གུར་ཀུམ་དོམ་མཐིས་ཏིག་ཏ་བ་ཤ་མཚལ་ཀ་ར་)དགུ་
སྒྲུ་ཡང་ཡང་བསྐྱད་ལ་བཏང་། ཁྲ་འགྲམས་འདི་གཉིས་གཙོ་བོ་གཏར་ཡིན་པས། ཁན་དང་དབྱད་གཉིས་ཁག་ལ་ཐོབ་ཤ་བྱ། །

To treat *tsha smug* at the blood-formation stage, repeatedly administer a decoction prepared from *skyu ru ra* and *ba sha ka*, and *ga bur dgu pa* compound, comprised from *ga bur*, *tsan dan gnyis* (i.e. *tsan dan dkar po* and *tsan dan dmar po*), *cu gang*, *gur kum*, *dom mkhris* (bear bile), *tig ta*, *ba sha ka*, *mtshal* and *ka ra* (white sugar). Since venesection is mainly effective against the two types of *tsha 'grams*, perform venesection instantly, as if treatment and disease were scrambling for blood.

При цхамуг (*tsha smug*) [на стадии] крови постоянно снова и снова назначают отвар из *skyu ru ra* и *ba sha ka* и состав *ga bur dgu pa* из (*ga bur*, *tsan dan gnyis* (два вида *tsan dan*), *cu gang*, *gur kum*, *dom mkhris*, *tig ta*, *ba sha ka*, *mtshal*, сахар). Поскольку при этих двух видах цха-драм (*tsha 'grams*) главное - это кровопускание, тут процедура и болезнь борются за кровь [больного].

ནག་སྒྲུགས་བསེ་ཅུ་(ཅན་དན་གཉིས་བསེ་ལ་གཉིས་ག་རྩར་ཤིང་མངར་དོམ་མཐིས་ཀ་ར་)བརྒྱད་པས་ཁག་ཚད་བསང་། ལྷར་
བྱ་བཞུས་སྒོ་ནག་གྲེན་དུ་བྲང་། རྗེས་ལ་དམར་བོ་གསུམ་གྲིས་སྒོ་བ་གསོ། །

To treat *tsha smug* at the suppurating stage, administer *bse ru brgyal pa* compound, comprised from *bse ru* (rhinoceros horn), *tsan dan gnyis* (i.e. *tsan dan dkar po* and *tsan dan dmar po*), *bsil gnyis* (two cool medicines), *ga dur*, *shing mngar*, *dom mkhris* (bear bile) and *ka ra* (white sugar) to eliminate the heat of blood and administer *star bu panyadza* compound to expel pus from the lungs through the upper route. Thereafter, heal the lungs with *dmar po gsum pa* compound.

При цхамуг (*tsha smug*) [на стадии] гноя нужно уничтожить жар крови с помощью *bse ru brgyad pa* из (*bse ru*, *tsan dan gnyis* (два вида *tsan dan*), *bsil gnyis* (два охлаждающих), *ga dur*, *shing mngar*, *dom mkhris*, сахара), выводить гной из лёгких вверх с помощью *star bu panyadza*, а затем восстанавливать лёгкие с помощью *dmar po gsum pa* (трёх красных).

འདྲ་བའི་ཚ་རིམས་དང་པོ་ཐང་གིས་དབྱེ། རིན་ཆེན་ཞགས་པའི་ཕྱེ་མས་རོལ་དུ་བསང། ཡང་ན་གཙོ་བོ་བརྒྱད་པ་ཤིས་པ་
ཡིན། ལྷབས་སུ་རྩལ་དབྱུང་གཟེར་སྤྲར་ཅི་རིགས་གཏར། རྩ་བ་ཚམས་དཀའ་མན་ངག་ཏིག་ཏ་བོང་ང་ག་དུར་བཤལ་གྱིས་
སྤྲང་།།

To treat '*du ba'i tsha rims*', first segregate the disorder with decoctions, and then eliminate it instantly with *rin chen zhags pa* powder or *gtso bo brgyad pa* compound. Induce sweating occasionally and venesect appropriate veins in accordance with the site of the pain. If the hot disorder is difficult to treat, perform purgation with *tig ta*, *bong nga* and *ga dur*, as per instruction.

При цха-рим созидających сил ('*du ba'i tsha rims*) вначале следует отделить отваром и уничтожить проявления порошком *rin chen zhags pa*, а также рекомендуется *gtso bo brgyad pa*. Время от времени выгонять пот и делать кровопускание в соответствии с местом боли. Если жар трудно сломить - вычищают его слабительным из *tig ta*, *bong nga*, *ga dur*, согласно наставлениям.

གཟེར་སྤྲང་ཐོག་མར་སླེ་ཏེས་ཨ་རུ་ར། བཙོང་གྱི་ཐང་གིས་སློན་སྤྲད་འབྱེད་པར་བྱེད། རྟེན་ས་གཟེར་སློན་གཉེན་པོ་(ཐར་རུ་
ཚུ་ཙ་ར་དུག་མེ་ཏྲིག་ཨ་བྱག་ཤ་ཆེན་)ལྷ་སྤྲོར་གྱི། རི་ཚུ་སྤྲར་ཏེ་སྤྲུངས་ཡང་ཡང་བཏང་། ཡང་ན་གཟེར་སློན་ཆེན་
མོ་(བཟང་དུག་སླ་ཅི་གྲ་གྲལ་མིང་ཅན་ཤ་ཆེན་དུག་སྤུས་ཤུ་དག་དཀར་པོ་ཐར་རུ་ཚུ་ཙ་རེ་ལྷག་ངི་ཚུར་སྤྲར་བ་)ཤིས་པ་
ཡིན། ལྷབས་རྩེས་གི་མི་ཅན་དན་ཅུ་གང་དང་། ལྷར་ལྷམ་དོམ་མཁྲིས་སླ་ཅི་བོང་ང་དཀར། བཙོང་ཁྱས་འཕུལ་བཏང་གཟེར་
སྤྲང་སྤྲུ་ཚན་བདུག གཉན་མ་སོད་པར་ག་བྱར་གཏར་ག་སྤང་། དཀར་དང་མངར་བག་མི་བཏང་དུག་དང་མཚུངས། སོད་
ཏྲགས་གཟེར་དང་ལྷད་པ་སོ་བེན་ནས། གཏར་དང་ག་བྱར་གཟེར་དང་ཚད་སྟོབས་སྤྲར།།

To treat *gzer thung*, first administer a decoction prepared from *sle tres*, *a ru ra*, and *btsod* to ripen, assemble, and segregate the disorder. Thereafter, prepare a painkiller called *gnyen po lnga sbyor* compound, prepared from *thar nu*, *chu rtsa*, *ra dug me tog*, *a byag*, and *sha chen* mixed with urine, and administer it in small doses frequently. A strong painkiller, prepared from *bzang drug* (six superlative medicines), *gla rtsi*, *gu gul*,

*min can, sha chen*³, *dug pus*⁴, *shu dag dkar po, thar nu, chu rtsa*, and *re lcag pa* mixed with urine, is also recommended. After evacuation, administer a compound prepared from *gi wam, tsan dan, cu gang, gur kum, dom mkhris* (bear bile), *gla rtsi*, and *bong nga dkar po* with *btsod* infusion, and place compresses made of *spru ma* and *tshan dkar* on the painful area. Avoid *ga bur* and venesection unless the infection is cured and do not give even a trace amount of dairy and sweet products as these will cause poisoning-like effects. If the patient can stand in a steady and stable manner and has less pain and consistent sputum, it indicates that the infection has been cured. Thereafter, perform venesection and administer *ga bur* compounds, depending on the severity of the pain and hot disorder.

При зертунг (*gzer thung*) вначале отваром из *sle tres, a ru ra, btsod* нужно довести [болезнь] до созревания, собрать и разделить. Затем снова и снова маленькими порциями давать обезболивающее лекарство *gnyen po lnga sbyor* (из *thar nu, chu rtsa, ra dug me tog, a byag, sha chen*), смешанное с мочой, а также хорошо обезболивающее лекарство *gzer sman chen mo* из (*bzang drug* (шесть хороших), *gla rtsi, gu gul, min can, sha chen, dug pus, shu dag dkar po, thar nu, chu rtsa, re lcag pa* в смеси с мочой). После вычищения назначить состав из *gi wam, tsan dan, cu gang, gur kum, dom mkhris, gla rtsi, bong nga dkar po*, запивать жидкостью *btsod*, на место болей ставить компресс из *spru ma* and *tshan [dkar]*. Пока воспаление не уничтожено следует избегать *ga bur* и кровопусканий, не давать и крошки «белого» и сладкого, они будут как яд. Исходя из признаков его уничтожения в болях, мокроте и возвращении сил - [можно прибегать к составам на основе] *ga bur* и кровопусканиям в соответствии с силой болей и жара.

བབས་ས་གནས་དང་སྦྱར་ཏེ་བཙོས་པ་ནི། །བསེལ་གསུམ་ཙན་དན་དཀར་པོ་ཀུན་ལ་གཅེས། །རྩྭ་ཏི་(གེ་སར་གསུམ་ཨ་ག་རུ་མི་
མཁྱིས་ལྷགས་ཕྱེ་ཀ་ར་)བདུན་པ་བཟླེབས་པས་སྦྱང་འབྲུགས་སེལ། །ཤིང་མངར་(ཨ་རུ་རྒྱན་འབྲུམ་བ་ལེ་)བཞི་པས་སློ་ཡི་
འབྲུགས་ཆད་སེལ། །ཤུགས་(ཏིག་ཏ་བ་ཤ་དུག་ཉུང་བ་ཏྲོ་ལ་)ལྔ་པ་བཟླེབས་པས་མཆེན་འབྲུགས་སེལ། །ཨ་རུ་(ཏིག་ཏ་བ་ཤ་
པར་བ་ཏ་)བཞི་བཟླེབས་པོ་མཆེར་འབྲུགས་ཆད་སེལ། །བྲག་ལྷན་(བ་ཤ་ཐིག་ཐིན་ཨ་རུ་སྦྱར་ཤུན་)ལྔ་པ་བཟླེབས་པས་མཁལ་
ཆད་སེལ། །དྲོམ་མཁྱིས་(ག་དུར་ཨ་བ་)གསུམ་པ་བཟླེབས་པས་རྩ་འབྲུགས་སེལ། །ཏིག་ཏ་(གསེར་མེ་དུག་ཉུང་སུམ་ཅུ་ཏིག་)
བཞི་པས་མཁྱིས་པའི་འབྲུགས་ཆད་སེལ། །རྩྭ་ཏི་(སྤྱག་སྤེལ་སྤེ་ཏེས་ཕུ་ཤེལ་ཤིང་ཆ་བི་ལིང་)དུག་པས་རྩུང་འབྲུགས་ཆ་བ་

³ The *sha chen* here refers to *a ru ra*.

⁴ The *dug pus* refers to the flower of *btsan dug*.

སེལ། ཀླུན་ལ་ཀ་ར་དཀར་པོའི་རྩ་ལ་བསྟེན། ཀླང་ལ་བབས་པའི་རང་རང་སྒོས་རྩ་གཏར། རྒྱུང་འབྲུགས་གཏར་ཐང་རྩ་འབྲུག་གང་རྩས་གཏར། །

In the case of treatment based on the location of '*kh rugs* (disturbed hot disorder) use *bsil gsum* (three cool medicines) and *tsan dan dkar po* to treat all cases. Add *dza ti bdun pa* compound, prepared from *dza ti*, *ge sar gsum*, *a ga ru*, *dom mkhris* (bear bile), *lcags phye* (iron powder), and *ka ra* (white sugar) to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the heart; *shing mngar bzi pa* compound prepared from *shing mngar*, *a ru ra*, *rgun 'brum*, and *ba le ka* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the lungs; *utpal lnga pa* compound prepared from *utpal*, *tig ta*, *ba sha ka*, *dug mo nyung*, and *pa to la* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the liver; *a ru bzi pa* compound prepared from *a ru ra*, *tig ta*, *ba sha ka*, and *par pa ta* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the stomach and spleen; *brag zhun lnga pa* compound prepared from *brag zhun*, *ba sha ka*, *sdig srin* (crab), *a ru ra* and *skyer shun* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the kidneys; *dom mkhris gsum pa* compound prepared from *dom mkhris* (bear bile), *ga dur*, and *a wa* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the channels; *tig ta bzhi pa* compound prepared from *tig ta*, *gser gyi me tog*, *dug mo nyung*, and *sum cu tig ta* to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the gallbladder; and *dza ti drug pa* compound prepared from *dza ti*, *sug smel*, *sle tres*, *pu shel rtse*, and *pi pi ling* to treat association of the '*kh rugs* disorder with *rlung*. Add *ka ra* (white sugar) as a medicinal vehicle to all the above compounds. Venesect veins related to the affected location, and particularly, perform venesection on dilated veins to treat infiltration of '*kh rugs* disorder into the channels. However, avoid venesection when the disturbed hot disorder is associated with *rlung*.

Лечение в соответствии с местом попадания болезни. Во всех случаях необходимы *bsil gsum* (три охлаждающих) и *tsan dan dkar po*. Добавление к ним *dza ti bdun pa* (из *dza ti*, *ge sar gsum* (три вида *ge sar*), *a ga ru*, *dom mkhris*, *lcags phye* и сахара) устраняет труг ('*kh rugs*) в сердце; *shing mngar bzi pa* (из *shing mngar*, *a ru ra*, *rgun 'brum*, *ba le ka*) устраняет труг ('*kh rugs*) в лёгких; *utpal lnga pa* (из *utpal*, *tig ta*, *ba sha ka*, *dug mo nyung*, *pa to la*) устраняет труг ('*kh rugs*) печени; *a ru bzi pa* (из *a ru ra*, *tig ta*, *ba sha ka*, *par pa ta*) -- труг ('*kh rugs*) желудка и селезёнки; *brag zhun lnga pa* (из *brag zhun*, *ba sha ka*, *sdig srin*, *a ru ra*, *skyer shun*) -- труг ('*kh rugs*) почек; *dom mkhris gsum pa* (из *dom mkhris*, *ga dur*, *a wa*) -- труг ('*kh rugs*) сосудов; *tig ta bzhi pa* (из *tig ta*, *gser gyi me tog*, *dug mo nyung*, *sum cu tig ta*) -- труг ('*kh rugs*)

желчного пузыря; *dza ti drug pa* (из *dza ti, sug smel, sle tres, pu shel rtse, pi pi ling*) устраняет жар труг ('*kh rugs*) вместе с *rlung*. Всех их нужно «посадить верхом на коня» белого сахара. Делается кровопускание на особенном сосуде для того места, куда попала [болезнь], но при лунг-труг (*rlung 'kh rugs*) кровопускания избегать, а при труг сосудов - вскрывать разбухшие.

ལྷ་པ་འི་མདྲོག་དང་སྦྱར་ཏེ་བཙོས་པ་ནི། ལྷ་པ་སྦྱ་གསོབ་སྦྱང་གི་གཤམ་འབྲུགས་ཡིན། །རྩ་ཏི་(ཙན་དན་སྦྱང་ལོ་སྦྱ་གང་) བཞི་པ་སྦྱ་རུའི་ཐང་གིས་དབུལ། །སྦྱང་ཀ་ཐོང་རྩ་གཉིས་ལ་གཏར་བར་བྱ། །

The treatments based on the color of the sputum are as follows. Frontly pale sputum indicates that the disorder is hidden in the heart; therefore, administer *dza ti bzi pa* compound, comprised of *dza ti, tsan dan, snying zho sha*, and *cu gang* with *skyu ru ra* decoction, and venesect *snod ka* and *thong rtsa*.

Лечение в соответствии с цветом мокроты. Когда мокрота белёсая и рыхлая, значит труг прячется в сердце. Нужен *dza ti bzi pa* (из *dza ti, tsan dan, snying zho sha, cu gang*), запиваемый отваром *skyu ru ra*, делать кровопускание из сосудов *snod ka* и *thong rtsa*.

ལྷ་པ་དམར་ན་སྦོ་ཡི་གཤམ་འབྲུགས་ཡིན། །སྦྱ་གང་(གུར་ཀུམ་ཙན་དན་ཤིང་མངར་དོམ་མཁྲིས་)ལྷ་པ་ཙོས་ཁུས་འཕུལ་ལ་ བཏར་། །སྦྱང་རྩ་རུག་འགོ་གཉིས་ལ་གཏར་བར་བྱ། །

Reddish sputum indicates that the disorder has hidden in the lungs; therefore administer *cu gang lnga pa* compound, comprised of *cu gang, gur kum, tsan dan, shing mngar*, and *dom mkhris* (bear bile) with *tshos* infusiom, and venesect *sgang rtsa* and *drug 'go*.

Если мокрота красная -- это труг, скрывающийся в лёгких. Тут назначают *cu gang lnga pa* (из *cu gang, gur kum, tsan dan, shing mngar, dom mkhris*), запиваемый жидкостью *tshos* и следует пустить кровь из *sgang rtsa* и *drug 'go*.

ལྷན་པ་དམར་མཆོན་པའི་གཙ་འབྲུགས་ཡིན། ལྷ་ཀུམ་(ལི་ཤི་དུག་ལྷང་དོམ་མཁེལ་སྒྱུར་པ་བྲག་ལྷན་པ་ཏྲོ་ལ་)བདུན་པ་
བ་ཤ་ཀམ་འཕུལ་བཏང་།།

Brownish yellow sputum indicates that the disorder has hidden in the liver; therefore, administer *gur kum bdun pa* compound, comprised of *gur kum*, *li shi*, *dug mo nyung*, *dom mkhris* (bear bile), *brag zhun*, and *pa to la* with *ba sha ka* decoction.

Жёлто-красная мокрота -- значит труг скрывается в печени. Тут назначают *gur kum bdun pa* (из *gur kum*, *li shi*, *dug mo nyung*, *dom mkhris*, *brag zhun*, *pa to la*), запиваемый [отваром] *ba sha ka*.

ལྷན་པ་སྨུག་ནག་མཆོར་པའི་གཙ་འབྲུགས་ཡིན། ཁྱི་མོ་(ལྷ་ཀུམ་བ་ལེ་མཆོལ་ཨ་རུ་)ལྷ་པ་སེ་རུལ་ཐང་གིས་དབུལ། མཆོན་
མཆོར་གཉིས་ལ་རུ་ཐུང་གཡས་གཡོན་གཏར།།

Dark brown sputum indicates that the disorder has hidden in the spleen, and therefore, administer *gi wam lnga pa* compound, comprised of *gi wam*, *gur kum*, *ba le ka*, *mtshal*, and *a ru ra* with *se rul* decoction and venesect the right and left *ru thung* for the liver and spleen.

Тёмно-бурая мокрота -- значит труг скрывается в селезёнке. Назначают *gi wam lnga pa* (из *gi wam*, *gur kum*, *ba le ka*, *mtshal*, *a ru ra*), запивать отваром *se rul*, выпустить кровь из правого и левого сосуда *ru thung* для печени и селезёнки.

ལྷན་པ་སྨེའོ་མཁལ་མའི་གཙ་འབྲུགས་ཡིན། བཙོད་ཁུས་བྲག་ལྷན་(ལྷ་ཀུམ་སྨུག་སྨེལ་ཨ་རུ་སྒྲ་རྩི་ལྷུང་ལ་བོང་དཀར་ཏིག་ཏ་)
བརྒྱད་འཕུལ་བྱིན་གཞུག་གཏར།།

Dark yellow sputum indicates that the disorder has hidden in the kidneys, and therefore, administer *brag zhun brgyad pa* compound, comprised of *brag zhun*, *gur kum*, *sug smel*, *a ru ra*, *gla rtsi*, *utpal*, *bong nga dkar po*, and *tig ta* with *btsod* infusion and venesect *byin gzhug*.

Бордовая мокрота означает труг, скрывшийся в почках. Дают *brag zhun brgyad pa* (из *brag zhun, gur kum, sug smel, a ru ra, gla rtsi, utpal, bong nga dkar po, tig ta*), запиваемый жидкостью *btsod* и пускают кровь из *byin gzhus*.

ཚ་འཁྲུགས་ལུང་པ་དམར་ལ་ཐེང་པོར་ལྟ། །དོམ་མཁྲིས་(ལི་ཤི་གུར་གུམ་ག་དུར་རྟོང་ལེན་མཚལ་)དུག་པ་ག་དུར་ཐང་གིས་
དབུལ། །གཟེར་བ་གང་ཉི་གང་རྒྱས་ཚ་ལ་གཏར། །

Reddish sputum with frequent expectoration indicates that the disorder has hidden in the channels, and therefore, administer *dom mkhris drug pa* compound, comprised of *dom mkhris* (bear bile), *li shi*, *gur kum*, *ga dur*, *hong len*, and *mtshal* with *ga dur* decoction and venesect dilated veins nearest to the painful area.

При труг сосудов будет удушающий кашель с красной мокротой. Дают *dom mkhris drug pa* (из *dom mkhris, li shi, gur kum, ga dur, hong len, mtshal*), запиваемый отваром *ga dur*, делают кровопускания из разбухшего сосуда вблизи места болей.

མེར་ལ་དྲངས་ན་མཁྲིས་པའི་གཔ་འཁྲུགས་ཡིན། །ཉིག་ཏ་(གསེར་མེ་དུག་ཉུང་དོམ་མཁྲིས་བ་ཤ་ཀ་སྒྱེར་བ་)དུག་པ་གི་ཕྱི་ཐང་
གིས་དབུལ། །མཁྲིས་ཚ་ག་ཤའ་རིངས་གསེར་མདུང་གཏར་བར་བྱ། །

Clear yellowish sputum indicates that the disorder has hidden in the gallbladder; therefore administer *tig ta drug pa* compound, comprised of *tig ta*, *gser gyi me tog*, *dug mo nyung*, *dom mkhris* (bear bile), *ba sha ka*, and *skyer pa* with *gi wam* infusion and venesect *mkhris rtsa gsha' rings* and *gser mdung*.

Если она жёлтая и прозрачная -- значит труг скрывается в желчном пузыре, нужен *tig ta drug pa* (из *tig ta, gser gyi me tog, dug mo nyung, dom mkhris, ba sha ka, skyer pa*), запиваемый отваром *gi wam* и кровопускания из *mkhris rtsa gsha' rings* и *gser mdung*.

ལུང་པ་ཐོན་པོ་ལྷ་གསོག་རྒྱང་འཁྲུགས་ཡིན། །རུས་ལུས་ཨ་གར་(རྩ་ཏི་སྤྱག་སྒྲེལ་སྒྲེ་ཏིས་ཕུ་ཤེལ་གུ་གུལ་དཀར་པོ་ཅ་ཏ་)བདུན་
འཕུལ་གཏར་མི་བྱ། །

Frontly bluish sputum indicates that the disorder has combined with *rlung* therefore, administer a *gar bdun pa* compound, comprised with a *ga ru*, *dza ti*, *sug smel*, *sle tres*, *pu shel rtse*, *gu gul dkar po*, and *ru rta* with bone soup and avoid venesection.

Голубоватая и пенистая мокрота говорит от лунг-труг (*rlung 'khrugs*). Здесь нужен *a gar bdun pa* (из *a ga ru*, *dza ti*, *sug smel*, *sle tres*, *pu shel rtse*, *gu gul dkar po*, *ru rta*), запиваемый костным бульоном, кровопускания не проводить.

དང་པོ་ཚ་བ་སྟོབས་རྒྱས་སྤྱི་བཅོས་ཏེ། ཚ་སྟོབས་བྲི་ནས་སྟོས་བཅོས་མདེ་ཁར་གདགས། །

First, when the hot disorder becomes full-blown, treat it with the general remedies for hot disorders. When the severity of the disorder subsides, treat it with the specific remedies, as if hinting the bull's eye.

Вначале, когда жар развит в полную силу, нужно общее лечение, когда сила жара спадает -- подбирают наконечник стрелы специального лечения.

དེ་ནས་སྟོངས་འབྲུགས་བཅོས་ཐབས་བསྟན་པ་ནི། །

Then the treatment for *stongs 'khrugs* is explained as follows.

6.2.2 Далее описываются методы лечения пустого труг (*stongs 'khrugs*).

ཚ་སྟོངས་རྒྱུ་དང་ཚ་བ་ཕྱིང་བྲིལ་བཅོས། ར་གསུམ་མ་རྩ་བཞི་ཐང་བསེས་པ་བཏང་། གཟེར་སྟེང་སྤྱུ་མ་འཁར་གོང་བསྟོས་
པས་བདུག བ་ཞོ་བ་དར་ཤ་གསར་རྒྱུང་ཁ་མནན། གཟེར་འདུས་ངན་ཁྲག་རྩ་ཁ་ཕྱེ་ཙམ་གཏར། ཚིགས་ཁ་ཕྱེ་ན་ན་སར་མེ་
ཡིས་མནན། ག་བྱར་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་རྩས་ཁྲུང་དབུལ། ཚ་བ་ཚམས་དཀའ་སྤྱུམ་ལྷན་འཇམ་པོས་སྤྱང་། རྩེས་ལ་ཉིག་ཏུ་སྤྲོན་མར་
བསྟན་པར་བྱ། །

In the case of hot-natured *stongs 'khrugs*, treat *rlung* and the hot disorder simultaneously. Administer *ma nu bzhi thang* mixed with *'bras bu gsum* (three myrobalan fruits), apply compresses with heated *spru ma* and *'khar gong* on the painful area, and control *rlung* with curd, buttermilk, and fresh cow meat. When pain

concentrates at one point, withdraw unhealthy blood by puncturing the nearest vein; when the joints open, perform moxibustion on the painful area and administer *ga bur nyi shu rtsa Inga* compound with bone soup. Treat an intractable hot disorder with *snun Idan 'jam po* purgation⁵ followed by administration of *tig ta'i sman mar* (*tig ta* medicinal butter).

При пустом жаре (*tsha stong*) «скручивают вместе» лечение лунг и жара. Назначают *ma nu bzhi thang*, смешанный с *ra gsum* (три *ra*), а на место боли ставят компресс прогретыми *spru ma* и *'khar gong*. Корьвым йогуртом и дарва, свежим мясом придавливают лунг, а когда боли соберутся, плохую кровь выпускают, чуть приоткрыв сосуд. Если суставы раскрыты, то на болезненных местах делают прижигания, назначают *ga bur nyi shu rtsa Inga*, запиваемый костным бульоном. Если жар трудно сбить - вычищают *snun Idan 'jam po*, а затем следует прибегать к лечебному маслу *tig ta'i sman mar*.

གང་སྟོང་ས་རྩ་ས་བཅུད་གསུམ་གྱི་ཁྱ་བ་བསྟེན། །མ་རྩ་བཞི་ཐང་དྲོ་འཇམ་རྒྱན་དུ་བཟུགས། །རྩ་རྩིང་དུགས་དང་ལྷན་མར་
བསྐྱུ་བྱུག་བྲ། །ཤ་གསར་ཆང་གསར་མར་གསར་བྱར་དཀར་བཏང་། །འབྲས་བུ་གསུམ་གྱི་མར་སྦྱར་རྒྱང་གསང་ཐེག།

In the case of cold-natured *stongs* '*kh rugs*, administer a soup prepared from *rus bcud gsum* (three nutritious bones) and recommend regular intake of *ma nu bzhi thang* in a lukewarm state. Apply a compress of aged bones and perform massage with clarified butter. Give fresh meat, *chang* and butter, as well as *bur dkar* (white jaggery). Administer a medicinal butter prepared from '*bras bu gsum* (three myrobalan fruits) and perform moxibustion on the *rlung* points.

При пустом холоде (*grang stong*) прибегают к бульону трёх питательных костей, рекомендуется постоянный приём *ma nu bzhi thang* в тёплом виде, следует ставить компресс из старых костей и делать массаж кунье топлёным маслом, давать свежее мясо, свежий чанг, свежее масло и белый бурам, приготовить масло из трёх плодов (*'bras bu gsum mar*) и прижигать точки лунг.

⁵ *snun Idan 'jam po* purgation refers to performance of mild purgation with a medicinal butter.

མདོར་ན་རྩུང་ཞི་ཚ་བ་མི་འཕེལ་བཅོས། །ཆགས་པ་སྤྱོད་སེམས་ལས་བསེར་བྱ་དང་། །ཞི་སྤང་དྲག་ཤུལ་རྩུར་བཅུད་
དྲགས་སྤང་།།

In short, apply treatment in such a way that it pacifies *lung* without exacerbating the hot disorder. Avoid excessive sexual, verbal, and mental activities, and excessive intake of rotten, sour, and nutritious foods.

Вкратце, лечить, успокаивая лунг и не увеличивая жар. Избегать половой активности, разговоров, умственной работы, сквозняков, а также гнева, физического перенапряжения, испорченного и избытка кислого и питательного.

འཇམ་འབྲུགས་བཅོས་པ་ར་གསུམ་བསྐྱུས་པའི་ཐང་། །ཡུན་བརྟེན་ཁྲག་དབྱེ་གཟེར་དམིགས་སྤྱར་ལ་གཏར། །གཙོ་བོ་བརྒྱད་གྱི་
བྱེ་མས་ཚ་བ་བསད། །སྒྲིབས་སུ་བད་ཀན་ཚ་བ་རྩལ་དུ་དབྱུང་། །བྱེ་ཐུག་བ་ཞོ་བ་ཤ་ཆུ་གྲོག་བཏར། །སྦྱིད་ཆུང་སྤྱངས་རྩིས་ཉི་ཤུ་
ཅུ་ཁྲ་སྤྱར། །མ་ལྷག་མ་ཆད་ཅུ་བ་ཐོན་པར་བཅོས། །ཞིས་གསུངས་སོ། །

For the treatment of *'jam 'khrugs*, segregate unhealthy blood with a decoction of the three myrobalan fruits and venesect veins nearest to the area of pain. Eliminate the hot disorder with *gtso bo brgyad pa* powder compound and induce sweating occasionally to expel the hot disorder associated with *bad kan*. Recommend intake of porridge made from powdered cereal, curd and cow meat, and plain soup. If the condition does not improve with this treatment, perform purgation and then administer *ga bur nyi shu rtsa lnga* compound. Treat the disorder in such a way that it uproots the disorder without leaving any remnants of hot disorder.” Thus it was said.

6.2.3 Лечение мягкого труг (*'jam 'khrugs*). Разделив кровь длительным применением сгущённого отвара трёх *ra (ra gsum)*, нужно провести кровопускание в соответствии с точкой боли, уничтожать жар порошком *gtso bo brgyad*. Время от времени выгонять жар бекен потением, назначать мучной суп, коровий йогурт, говядину, мучную болтушку (*chu grog*). Если эффект слабый, проводят вычищение, а после готовят состав [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga*. Лечить, неустанно вырывая корень, не оставляя и толики [болезни].” Так сказано.

བདུད་ཅི་སྒྲིང་པོ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་གསང་བ་མན་ངག་གི་རྒྱུད་ལས་འབྲུགས་ཀྱི་ཚ་བ་བཅོས་པའི་ལུ་སྟེ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས་
པའོ།།

This is the twenty-second chapter, the “Treatment of *‘khrugs* (Disturbed Hot Disorder),” from the Secret Quintessential Instructions on the Eight Branches of the Ambrosia Essence Tantra.

Это двадцать вторая глава «Лечение жара труг» из «Сущности амриты — восьмичленной тантры тайных наставлений».

Translation from Tibetan to English: Mentseekhang ©

перевод с тибетского на русский: Анастасия Теплякова